

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Kangastupa Kaapo
Mikkilä Jani
Sarvela Matti

Kehittämishanke

**Näyttötutkintojen selkeyttämisohje ammatillisessa ja
aikuiskoulutuksessa**

Työn ohjaaja Seppo Janhonen
Tampere

3/2011

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Kangastupa Kaapo, Mikkilä Jani, Sarvela Matti
Näyttötutkintojen selkeyttämisohje ammatillisessa ja aikuiskoulutuksessa

25 sivua + 10 liitesivua
Huhtikuu 2011
Työn ohjaaja Seppo Janhonen

TIIVISTELMÄ

Tämän kehityshankkeen tarkoituksena on näyttötutkintojärjestelmän ja ammatillisten koulujen/ammattillisen koulutuksen näyttöjen järjestämiseen tarkoitettu projekti, jonka tarkoituksena on selkeyttää sekalaista tutkintojärjestelmää ja samalla helpottaa uusien ja vanhojen kouluttajien työtä tutkintotilaisuuksissa ja niiden järjestämisessä.

Asiasanat: näytöt, tutkinto, ammatilliset näytöt

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Näytöistä yleensä	5
2.1 Näytöt ammatillisessa koulutuksessa.....	6
2.1.1 Oppilaitoksen velvollisuudet näytöissä.....	6
2.1.2 Koulutuksen järjestäjä.....	6
2.1.3 Työelämän edustajat.....	7
2.1.4 Opiskelija	7
2.1.5 Opettaja	8
2.2 Arviointi	9
2.2.1 Arvioijat	9
2.2.2 Arvosanan muodostuminen.....	10
2.2.3 Arviointitiedon tallentaminen	12
3 Ammatillinen aikuiskoulutus	14
3.1 Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta	15
3.2 Henkilökohtaistaminen valmistavassa koulutuksessa ja tutkinnon suorittamisessa	16
3.3 Näyttötutkinto	19
Kuva 1: näyttötutkinnon suorittaminen.....	20
3.3.1 Näyttötutkintojen järjestäminen	20
3.3.2 Tutkinnon järjestäjän tehtävät	21
Ammattitaidon arviointi	24
4 Yhteenveto	25
Lähteet:.....	26
Liitteet:	28
Liite 1: Henkilökohtaistamisen kolmio näyttötutkintoprosessissa ohjauksen näkökulmasta. (Laakso, M. 2008).....	28
Liite 2: Tiivistelmä näyttöjen toteutuksesta, sidosryhmistä sekä arvioinnista.	29
Liite 3: Näyttötutkintojärjestelmän käsitteistö:	30

1. Johdanto

Näyttötutkinto, ammatilliset näytöt. Runsaasti perehtymistä vaativa ohjeistus, sekä vaikeaselkoiset termistöt ja käytännöt luovat haasteellisen tehtävän opettajalle tutkintosuorituksen eri vaiheiden selvittämisestä.

Työn tarkoituksena on antaa ohjeita ja selkeyttää työnkuvaa tutkintorakenteesta ja sen toiminnasta. Lähdemme tarkastelemaan asiaa kouluttajan/opettajan näkökulmasta. Lisäksi pohdimme aikuisopetuksen haasteita ohjauksen näkökulmasta näkökulmien laajentamiseksi. Tarkoituksemme on selventää ja tarjota ohjetta näyttöihin liittyvistä laista ja asetuksista.

Ammatillisten näyttöjen ja näyttötutkintojen perusteet tulisi olla hallinnassa jokaisella toisen asteen koulutuksessa mukana olevalla. Näytöt ovat keskeisin arviointimenetelmä toisen asteen koulutuksessa. Näyttöihin liittyy suuri määrä lakia ja asetuksia, sekä eri sidosryhmiä. Näyttöjen arvioinnissa mukana olevien tulisi ymmärtää näyttöjen keskeinen sisältö, tarkoitus sekä asetukset niiden toteuttamisesta ja arvioinnista.

Työmme puolesta joudumme usein tekemisiin näyttöjen kanssa. Alussa olimme liikkeellä puutteellisin tiedoin joka johti näyttöjen suunnittelun ja toteutuksen huonoon tasoon. Ajan myötä tietämys aiheesta lisääntyi ja näyttöjen toteuttaminen muuttui laadukkaammaksi. Halusimme työllämme helpottaa tulevien opettajien tutustumista näyttöjen ihmeelliseen maailmaan ja vähentää turhaa työtä, mikä johtuu puutteellisista tiedoista.

2. Näytöistä yleensä

Ammattikoulutus muodostuu ammatillisista perustutkinnoista ja lisäkoulutuksena suoritettavista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Sekä nuoret että aikuiset voivat opiskella samoihin ammatillisiin perustutkintoihin. Ammatillinen lisä- ja täydennyskoulutus on mahdollista työuran eri vaiheissa. Sekä ammatillinen peruskoulutus että lisäkoulutus ovat tutkintoon tähtäävää koulutusta. Opiskelu tapahtuu paitsi oppilaitoksissa, myös lisääntyvässä määrin työpaikoilla ja verkko-oppimisympäristöissä. Alemmasta tutkinnosta voi edetä ylempään, mutta ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon voi suorittaa myös suoraan. Aikaisempi osaaminen luetaan hyväksi myöhemmissä opinnoissa. Tutkintojärjestelmä sallii etenemisen paitsi yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen sisällä, myös näiden välillä. Ammatillisesta perustutkinnosta on mahdollista edetä työelämän näyttötutkintoihin sekä jatko-opintoihin ammattikorkeakouluihin ja korkeakouluihin. Vastaavasti lukio-opinnoista voidaan edetä paitsi yliopistotutkintoihin, myös ammatillisiin perustutkintoihin, työelämän näyttötutkintoihin ja ammattikorkeakoulututkintoihin. Ammatilliseen koulutukseen hakeudutaan pääsääntöisesti perusopetuksen päättövaiheessa tai lukiokoulutuksen päättyessä valtakunnallisen yhteishaun kautta. Yhteishaku oppilaitoksiin tapahtuu vakiintuneina ajankohtina kahdesti vuodessa. Osassa koulutuksesta haetaan suoraan oppilaitokseen.

Näyttötutkinto on erityisesti aikuisille suunniteltu joustava ammatillisen tutkinnon suorittamistapa. Ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot voi suorittaa näyttötutkintona. Aikuiset voivat osoittaa näyttötutkinnolla ammattitaitonsa ja saada osaamisestaan virallisen tutkintotodistuksen. Tutkinnon suorittajat osallistuvat tavallisesti myös tutkintoon valmistavaan koulutukseen. Koulutuksen sisältö ja kesto määritellään silloin aikaisemman koulutuksen ja työkokemuksen perusteella jokaiselle henkilökohtaisesti. Näyttötutkintojärjestelmä tukee elinikäistä oppimista ja tarjoaa samalla merkittävän henkilöstön kehittämisvälineen yrityksille.

2.1 Näytöt ammatillisessa koulutuksessa

Opetushallitus (2005) on ohjeistanut ammattiosaamisen näyttöjä ja näyttötutkintojen näyttöjä. Näyttöjen arviointi, järjestäminen ja toteutus perustuu Valtioneuvoksen asetukseen ammatillisesta koulutuksesta.

Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona. Molempiin suoritustapoihin kuuluu kiinteästi näytöt ammattiosaamisesta. Näyttöjen tarkoituksena on tarkoitus kehittää koulutuksen työelämävastaavuutta ja aktivoida työelämän edustajia kehittämään ammattitaitovaatimuksia.

Laki ammatillisesta koulutuksesta (1998) määrää, että ammattiosaamisen näytöt on annettava aina ammattiaineen opintokokonaisuudesta. Opintokokonaisuuden sisällöt ja ammattitaitovaatimukset on löydyttävä toteutussuunnitelmasta, jonka perusteella näytöt on arvioitava. (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 1998)

2.1.1 Oppilaitoksen velvollisuudet näytöissä

Oppilaitoksella on keskeisin rooli ammattiosaamisen ja näyttötutkintojen näyttöjen järjestämisessä ja toimeenpanemisessa. Lain (L 630/98 14§) mukaan oppilaitoksella on velvollisuus laatia koulutukselle opetussuunnitelma, jonka on perustuttava Opetushallituksen määrittämiin opetussuunnitelman perusteisiin. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että opiskelija saa riittävästi ohjausta koulutuksen aikana ja työssäoppimisessa. (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 1998)

2.1.2 Koulutuksen järjestäjä

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (2005) toteaa, että koulutuksen järjestäjän tehtävänä on vastata ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta,

toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Koulutuksen järjestäjän on asetettava toimitielin tai useampia toimitielimiä, joihin kuuluu koulutuksen järjestäjä, opettajia, opiskelijoita sekä asianomaisten alojen työelämän edustajia. Toimitielin hyväksyy opetussuunnitelman osana olevat osat näyttöjen toteuttamisesta sekä arvioinnista, valvoo näyttötoimintaa sekä päättää ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnista. (L 601/2005 25 a §). Toimitielin allekirjoittaa näyttötutkintotodistukset, sekä käsittelee opiskelijan arviointia koskevat oikaisuvaatimukset. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on myös vastata opiskelijan arvioinnista ja todistuksista sekä arviointiin liittyvän aineiston säilyttämisestä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta, 2005)

2.1.3 Työelämän edustajat

Laki ammatillisesta koulutuksesta (1998) määrää, että työelämän edustajien tehtävät rajoittuvat näyttöjen suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja kehittämiseen. Varsinkin toteutuksen suunnittelu on hankalaa ja vaatiikin työnantajalta sitoutumista näyttöihin. Työelämässä tehtävän näytön on oltava työnantajalle hyödyllinen ja kuitenkin täytettävä opetussuunnitelman mukaiset määritykset ammatillisesta osaamisesta. (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 1998)

2.1.4 Opiskelija

Lain ammatillisesta koulutuksesta (1998) mukaan opiskelija on näytössä keskeisessä asemassa. Tärkein opiskelijan tehtävä onkin antaa näyttö ammattiosaamisestaan kyseisessä opintokokonaisuudessa. Tämän lisäksi voidaan opiskelijalla katsoa olevan muitakin keskeisiä tehtäviä näyttötilanteen onnistumiseksi. Opiskelijan ollessa yksi arvioinnin osapuolista ns. kolmikanta-arvioinnissa, täytyy hänen arvioida omaa osaamistaan suhteessa oppimistavoitteisiin. Opiskelijan osallistuminen näytön suunnitteluun auttaa parantamaan näytön laatua ja oppimiskokemusta. Opiskelijan itsearvioinnin tekeminen voi monesti olla hankalaa, mutta arvioijien olisi syytä panostaa

tähän huolella. Oppilaan puhuttaminen ja hänen toiminnastaan kyselyminen paljastavat useasti keskeisen tärkeitä seikkoja oppilaan toiminnasta näyttötilanteessa. Erityisen tärkeäksi itsearviointi muodostuu tilanteessa, jossa opettajalla ei ole mahdollisuutta fyysisesti valvoa näyttötilannetta alusta loppuun asti. (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 1998)

2.1.5 Opettaja

Opettajan tehtävät ovat osaksi myös koulutuksen järjestäjän tehtäviä, mutta selvennettäessä eri toimijoiden tehtäviä näytöissä näemme tarpeelliseksi erotella opettajan tehtävät. Käytännössä näytön suunnittelun ja toteutuksen järjestämisen päävastuu on opettajalla. Opettajan on varmistettava näyttöpaikan sopivuus ja perehdyttää työelämän edustajat ja opiskelijat näytön tavoitteisiin. Vaikkakin näyttö annetaan työelämässä, on opettajan tehtävänä suunnitella näyttö yhdessä työelämän ja opiskelijan kanssa. Täten pystytään varmistumaan työelämässä annetun näytön laadusta. Näytön on täytettävä toteutussuunnitelmaan kirjatut oppimistavoitteet.

Opettajan tehtävä ja velvollisuus on keskeyttää näyttö tarvittaessa. Syinä ovat joko työ- ja asiakasturvallisuuden vaarantuminen tai merkittävän taloudellisen vahingon vaara. (Opetushallitus, Ammattiosaamisen näytöt käyttöön, Vantaa, 2006). Opettaja huolehtii seuraavista näytön arviointiin ja dokumentointiin liittyvistä osista:

- Näytöt sekä arvioinnit toteutetaan toimielimen hyväksymällä tavalla.
- Opiskelijan näyttöä arvioidaan opetussuunnitelman mukaisin kriteerein.
- Dokumentoi arvioinnin, arvioinnin perusteet ja arvosanan.
- Suunnittelee tarvittaessa uusintanäytön ja ohjaa opiskelijan valmistautumista siihen.
- Suunnittelee opiskelijan ohjauksen ja tukitoimet.

2.2 Arviointi

Arviointi perustuu ammatillisesta koulutuksesta annettuihin lakeihin (L 601/2005), (L 603/2005). Arvioinnin perustana on opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään:

- Millaiset näytöt opiskelija suorittaa
- Näytön laajuus (Osanäyttö/yhdistetty näyttö)
- Mitkä ovat arvioinnin kohteet ja kriteerit
- Näytön suoritusajankohta
- Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen.

Opetushallituksen mukaan näyttöä suunnitellessa on tarpeen arvioida onko työpaikalla suoritettavaan näyttöön mahdollista sisällyttää kaikki opintokokonaisuuden oppimistavoitteet, vai tarvitseeko näyttöä täydentää oppilaitoksessa. Kyseisessä tapauksessa näyttö arvioidaan osanäyttönä. On myös sellaisia tilanteita, joissa oppilaan antama näyttö on niin laaja-alainen, että yhdellä näytöllä voidaan arvioida useampaa opintokokonaisuutta. Tällaista näyttöä kutsutaan yhdistetyksi näytöksi. (Opetushallitus, Ammattiosaamisen näytöt käyttöön, Vantaa, 2006)

2.2.1 Arvioijat

Ammattiosaamisen näyttöjen kehittämisen lähtökohtana ja osatavoitteena on ollut lisätä koulutuksen työelämävastuuta ja saada työelämän edustajat entistä enemmän mukaan ammattitaidon arviointiin. Tästä syystä arviointiin osallistuu yleensä opettaja, työelämän edustaja (työpaikkaohjaaja) ja opiskelija. Lain ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (2005) määrää, että arviointiin riittää kuitenkin pelkästään opiskelijan ja opettajan arvio, jos toimielin näin päättää. (L 601/2005, 25 b §). Toimielimen hyväksymä toimintatapa on kirjattava suunnitelmaan ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista. (Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta, 2005)

Suoritettaessa osanäytöt, on opintokokonaisuuden arvosanasta päätettävä toimielimen määräämällä kokoonpanolla. Arvosanan antavat toimielimen määräämät opettajat ja työelämän edustajat yhdessä tai erikseen.

Ammattiosaamisen näyttöä arvioivilta työelämän edustajilta vaaditaan kyseisen ammattialan asiantuntijuutta. Ammattiosaamisen näytön arviointiin osallistuvalla muulla kuin opetushenkilöstöllä tulee olla koulutuksella, työkokemuksella tai muulla tavalla hankittu kyseisen alan osaaminen ja ammattitaito, joita voidaan pitää riittävänä ammattiosaamisen arvioinnissa.

Työelämän arvioijiksi voidaan nimetä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen sopimukseen kirjatut opiskelijan vastuulliset kouluttajat. (HE 41/2005).

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 16 §:n muuttamisesta mukaan nimettiin näyttöjen arvioinnit millä tahansa tavalla, jotka täyttävät edellä kuvatut ehdot näyttöjen arvioijista, täytyy toimielimen tehdä tästä päätös.

Lain ammatillisesta koulutuksesta (1998) mukaan arvioijan käyttäessä aina julkista valtaa tehdessään näyttöön liittyviä päätöksiä, täytyy koulutuksen järjestäjän tarvittaessa kyetä nimeämään julkista valtaa käyttänyt henkilö. (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 1998)

2.2.2 Arvosanan muodostuminen

Ennen näytön suorittamista on arviointiin osallistuvien syytä sopia yhdessä, mikä on näytössä tehtävä työ ja mitkä ovat arvioinnin kohteet ja kriteerit. Tämä mahdollistaa kunkin arvioijan keskittymisen arvioinnin kannalta oleellisiin asioihin ja työtapoihin.

Jos opiskelijan opiskelee mukautettujen tavoitteiden mukaisesti, tulee myös hänen ammattiosaamisen näytöt toteuttaa ja arvioida näiden kriteerien mukaan. Tällaisissa

tapauksissa olisi suotavaa erityisopettajan läsnäolo näyttötilanteessa ja arviointikeskustelussa.

Ammattiosaamisen näytön jälkeen suoritettava arviointikeskustelu on näytön arvioinnista päättämisen lähtökohta. Arviointikeskusteluun osallistuu aina opiskelija sekä opettaja ja työelämän edustaja mahdollisuuksien rajoissa (nk. Kolmikanta) kuitenkin toimielimen päätöstä noudattaen. Opettajan olisi aina varmistuttava, että ammattiosaamisen näytöt arvioidaan alussa sovittujen kriteerien mukaan. Arviointikeskustelussa arvioidaan opiskelijan näyttö ja perustellaan arviointi. Perustelut tallennetaan lomakkeelle. Arvosana päätös perustuu käytyyn arviointikeskusteluun ja tallennettuun aineistoon. Arvioinnin perusteena on aina ensisijaisesti opettajan ja työelämän edustajan arviointi, kuitenkin huomioon ottaen opiskelijan itsearviointi.

Ammattiosaamisen näytön arvosana annetaan opintokokonaisuuksittain. Jos opintokokonaisuuden keskeinen osaaminen on näytetty monessa eri näytössä osanäyttöinä, jokaisen osanäytön arviointi vaikuttaa arvosanaan. Arvosanaa ei saa kuitenkaan antaa laskemalla keskiarvoja osanäyttöjen arviointituloksista. Opintokokonaisuuden arvosanasta päättää arvioitavien opintojen opetuksesta vastaava opettaja tai opettajat. Arvosana muodostuu ammattiosaamisen näytön ja muun arvioinnin perusteella, joita voi olla käytännön työtehtävät sekä teoriakokeet.

Opetushallituksen (2006) mukaan tilanteessa, jossa opiskelija ei ole suorittanut hyväksytysti tutkintoon kuuluvia ammattiosaamisen näyttöjä tai opiskelija haluaa korottaa näyttönsä arvosanaa, on hänelle suotava mahdollisuus näytön uusintaan tai arvosanan korottamiseen. Uusinta on tapaus, jossa opiskelija ei ole kyennyt saavuttamaan näytöstä hyväksyttävää T1 arvosanaa, tai hänen näyttönsä on keskeytynyt. Uusintatilanteessa opiskelija on saavuttanut näytössä hyväksyttävän arvosanan, mutta haluaa korottaa tätä arvosanaa. Mikään asetus tai ohjeistus ei ota kantaa, montako kertaa opiskelija saa uusia tai yrittää korottaa näytön arvosanaa. Koulutuksen järjestäjällä on kuitenkin mahdollisuus edellyttää, että opiskelija vahvistaa osaamistaan ennen näytön uusimista tai arvosanan korotusta. (Opetushallitus, Ammattiosaamisen näytöt käyttöön, Vantaa, 2006, 43–48)

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (2005) määrää, että arvioinnin oikaisemisessa on kysymys siitä, että opiskelija on saanut ammattiosaamisen näytöstä arvosanan, mutta hän katsoo, että arvosana on annettu virheellisin perustein eikä se ole oikeudenmukainen. Näyttösuoritustensa arviointiin tyytymätön opiskelija voi pyytää siihen suullisesti tai kirjallisesti oikaisua rehtorilta tai arvioinnin suorittaneelta opettajalta tai muulta arvioinnista päätöksen tehneeltä henkilöltä. Oikaisupyyntö on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin opiskelijalla on ollut tilaisuus saada arvioinnin tulokset sekä arviointiperusteiden soveltaminen omalta kohdaltaan tietoonsa. (L 601/2005 25 c §). Opetushallituksen mukaan (2006) mukaan opiskelijan on reagoitava arviointipäätökseen varsin nopeasti. Aikaa arvioinnin oikeudenmukaisuuden pohdintaan on vain kaksi viikkoa. (Opetushallitus, Ammattiosaamisen näytöt käyttöön, Vantaa, 2006, 48)

2.2.3 Arviointitiedon tallentaminen

Näyttöjen arviointiin ja suoritukseen liittyvä tieto on aina tarpeen säilyttää, jotta myöhemmin voidaan palata arvioinnin perusteluihin ja arviotilanteeseen. Opiskelijalla on aina oltava mahdollisuus tutustua häntä koskevaan näytön arviointiaineistoon. Kaikki opiskelijan arviointia koskeva tieto on säilytettävä vähintään kuusi kuukautta arvosanan antamisesta. Arviointitieto säilytetään ja arkistoidaan koulutuksen järjestäjän arkistointiohjeen mukaisesti. Ammattiosaamisen näytön yhteydessä syntyvää arkistoitavaa tietoa on arviointikeskustelussa tehdyt kirjaukset ja opintokokonaisuuden arvosanan arviointi. Arviointikeskustelun aikana tallennetaan perustelut ammattiosaamisen näytön arvioinnille ja näyttötodistukseen kirjattavat tiedot. Opettajan osallistuessa keskusteluun on keskustelun tietojen tallentaminen opettajan tehtävä.

Arvioinnin tallentamisen tärkeys korostuu tilanteissa, joissa opintokokonaisuuden keskeinen osaaminen näytetään osina (osanäyttöinä). Jokaisen osanäytön arviointi vaikuttaa opintokokonaisuuden näytön arvosanaan. Päätös arvosanasta syntyy osanäytöistä tallennetun arviointiaineiston perusteella. Näyttötilanne voi toisaalta olla myös niin laaja, että näytön aikana osoitetaan kahden tai useamman

opintokokonaisuuden osaamista (yhdistetty näyttö). Näissä tapauksissa arviointitieto on kyettävä erottelemaan ja tallentamaan opintokokonaisuuksittain. Ongelmana on eri opintokokonaisuuksien arviointi luotettavasti yhden näytön yhteydessä.

Minimivaatimus arviointiaineistolle on, että se sisältää arviointikeskustelusta tallennettuna tiedot siitä,

- kuka näytön antoi
- mikä oli näytettävä opintokokonaisuus ja oliko kyseessä osanäyttö
- missä näyttö toteutettiin
- mitä näytössä tehtiin
- minkä tasoista osaaminen oli arviointikohteittain arvioituna (yhteisarviointina annetut arviot)
- miten arviointia perusteltiin
- milloin arviointi suoritettiin
- ketkä arviointiin osallistuivat

Arviointiaineistoon olisi hyvä dokumentoida myös tietoa siitä,

- miten eri arvioijat arvioivat näytöt arviointikohteittain
- miten näytön voi täydentää tai uusida sellaisessa tapauksessa, jossa ei vielä ole saavutettu
- vähintään tyydyttävän tason osaamista

3 Ammatillinen aikuiskoulutus

Aikuiskoulutuksen rahoitus on valtaosaltaan koulutuksen myyntiin perustuvan rahoituksen varassa, muut rahoitusmallit ovat opiskelijamääriin ja vahvistettuihin opiskelijatyöpäivien määrään perustuva rahoitus. Mahdollisuus erityisopetukseen on hyväksytyjen budjettien varassa. Erityistukea tarvitsevien oppijoiden määrä on kuitenkin kasvussa myös aikuiskoulutuksessa, mikä johtuu osin työvoimakoulutusten määrästä.

Aikuiskoulutuksesta puuttuu erityisopetuksen lisäksi opinto-ohjaajajärjestelmä varmaan osin siitä syystä, että sitäkään ei ole lainsäädännössä säädetty, osin myös siksi, ettei budjeteissa ole otettu huomioon erityisohjauksen tarvetta. Erilaisen oppijan ja oppimisvaikeuden tunnistaminen ja oppimisen tukeminen aikuiskoulutuksessa on lähes aina kouluttajan ammattitaidon ja aktiivisuuden varassa.

Onnismaa, Pasanen ja Spangar (2002,99–100) toteavat, että aikuisten opinto-ohjausta säädellään vain ammatillisessa peruskoulutuksessa, näyttötutkinnoissa ja lukio-opetuksessa. Henkilökohtaistaminen on tullut säädöksiin vasta vuonna 2005. Opinto-ohjausjärjestelmästä vastaavat Suomessa opetushallinto ja työhallinto yhdessä, mutta päävastuu opinto-ohjauksesta on opetushallinnolla (Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2002, 99–100).

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta ei ole kuitenkaan määritellyt aikuiskoulutukseen erillistä ohjausvelvoitetta. Aikuisten opinto-ohjaus perustuu lakiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998), jonka tarkoituksena on ylläpitää ja kohottaa aikuisväestön ammatillista osaamista, antaa opiskelijoille valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen, kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista. Tutkinnoissa ja koulutuksessa tulee ottaa erityisesti huomioon työelämän tarpeet. Näyttötutkintoja tulee suunnitella ja järjestää yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa. (Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998.)

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä, joita ovat vapaa hakeutumisoikeus ammatilliseen koulutukseen (lukuun ottamatta henkilöstökoulutusta), opiskelijaksi ottamisen perusteet, turvallinen opiskeluympäristö, oikeus saada opetusta, opintojen hyväksilukeminen soveltuvin osin, opiskelijan salassapitovelvollisuus, opiskelijan velvollisuudet, opiskelijan kurinpito, opiskelijoiden kuuleminen sekä opintososiaaliset edut oppisopimuskoulutuksessa.

3.1 Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta

Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (1314/1992) velvoittaa oppilaitoksia laatimaan kullekin aikuisopiskelijalle henkilökohtaisen opiskeluohjelman (HOPS). Onnismaan ym. (2002) tulkinna mukaan siinä sovitetaan yhteen opiskelijan omat intressit, tarpeet sekä aiempi osaaminen ja yhteiskunnasta, työelämästä ja tutkinnon perusteista esiin nousevat tarpeet. Yksilöllinen ohjaus ja koulutussuunnittelu painottuvat opiskelujen alkuvaiheeseen. (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun asetuksen 812/1998 muuttamisesta 1202/29.12.2005; Onnismaa ym. 2002, 99–100.)

Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (812/1998) tukee lähinnä tutkintoihin liittyvää toimintaa. Tutkinnoista on säädetty laissa 631/1998, tarkemmin sen 13. §:n

2. momentissa. Tutkintojen perusteista tulee käydä ilmi muun muassa seuraavat seikat:

- tutkinnossa vaadittava ammattitaito
- osat, joista tutkinto muodostuu
- tavat, joilla ammattitaito voidaan osoittaa
- tutkintosuoritusten arvioinnin perusteet
- suorituksista annettavien todistusten mallit
- tutkintoon valmistavassa koulutuksessa noudatettavien henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimisen perusteet.

Tutkinnon perusteet voivat sisältää tutkintoja järjestävää henkilöstöä sekä tutkinnossa käytettäviä tiloja ja laitteita koskevia suosituksia. (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 812/6.12.1998; Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998.)

Aikuiskoulutuksesta annettua asetusta (812/1998) muutettiin vuonna 2005. Uuden asetuksen mukaan koulutuksen järjestäjä huolehtii näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon henkilökohtaistamisesta. Opetushallitus voi antaa henkilökohtaistamista koskevia tarkempia määräyksiä. (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun asetuksen (812/1998) muuttamisesta 1202/29.12.2005.)

3.2 Henkilökohtaistaminen valmistavassa koulutuksessa ja tutkinnon suorittamisessa

Ammatillinen aikuiskoulutus perustuu Suomessa näyttötutkintojärjestelmään. Tämä mahdollistaa sen, että ammattinsa taitava henkilö voi osoittaa osaamisensa riippumatta siitä, onko hän hankkinut taitonsa työkokemuksen, opintojen vai muun toiminnan kautta. Tärkeintä on ammatinhallinta. Näyttötutkintojärjestelmä tarjoaa erityisesti aikuisväestölle joustavan tavan osoittaa, uudistaa ja ylläpitää ammatillista osaamistaan. Henkilökohtaistaminen voidaan nähdä eri toimijoiden moniulotteisena toimenpidekokonaisuutena. Se tarkoittaa muun muassa sitä, että otetaan huomioon tutkinnonsuorittajan tai opiskelijan yksilölliset ohjaus-, neuvonta- ja opetustarpeet ja että häntä tarvittaessa tuetaan näyttötutkinnossa tai siihen vaadittavan ammattitaidon hankkimisessa.

Ohjauksen tulee tukea tutkinnonsuorittajan itseohjautuvuutta ja omaehtoista tiedonhankintaa. Ohjaustyöhön osallistuvan henkilöstön riittävä osaaminen varmistetaan perehdyttämällä ohjaajat näyttötutkintojärjestelmään: heillä tulee olla näyttötutkintomestarin koulutus, pedagoginen pätevyys sekä tutkintoon liittyvän alan ja työelämän tuntemus. Tavoitteena on, että ainakin osa on opinto-ohjauksen ja erityisopetuksen asiantuntijoita. Ohjaajien ammattitaitosuositus on niin monipuolinen, että yleensä aikuiskoulutuksen henkilöstöltä puuttuu riittävä ohjauskoulutus. Kuitenkin

jos useamman ohjaajan asiantuntemusta hyödynnetään henkilökohtaistamisen eri vaiheissa, se kokemuksemme mukaan riittää täyttämään oppijan tarpeet.

Koska henkilökohtaistaminen lähtee opiskelijasta, on näyttötutkinnon ja koulutuksen järjestäjien rooli entistä joustavampi sekä suhteessa yrityselämään ja sen koulutustarpeisiin että tutkinnonsuorittajan ammatillisen osaamisen kehittämistarpeisiin. Myös työssäoppimisen merkitys kasvaa. Kouluttajan rooli ohjaajana korostuu, minkä vuoksi hänen on verkostoiduttava tehokkaammin työelämän ohjaajien ja näyttötutkinnon järjestäjien kanssa. Kun opiskelijoiden erilaisuus (esimerkiksi kulttuuri- ja kielitausta tai luki- ja kirjoitushäiriö) sekä lähtökohdat otetaan huomioon monipuolisesti, voi tutkintoa tavoitteleva rakentaa itselleen parhaiten sopivan opinto- ja tutkinnonsuorittamispolun näitä mahdollisuuksia hyödyntäen.

Opetusministeriön (2006, 1–4) henkilökohtaistamismääräyksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulee toimia siten, että näyttötutkintoa suorittamaan hakeutuneet saavat yksilöllisesti suunniteltua ja toteutettua neuvontaa, ohjausta sekä muita, yhteisesti sovittavia tukimuotoja ja palveluja. Näyttötutkintojen suunnitteluun, järjestämiseen, arviointiin ja kehittämiseen osallistuu sekä työ- että elinkeinoelämä. Henkilökohtaistamisessa toimet kohdentuvat 1) näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumiseen, 2) näyttötutkinnon suorittamiseen ja 3) tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen. Seuraavien kolmen kappaleen tiedot perustuvat opetusministeriön (2006, 4–5) henkilökohtaistamismääräykseen:

- 1) Ohjaus näyttötutkintoon hakeutumisessa: Ohjauksen tarkoituksena on löytää hakeutujalle mahdollisimman hyvin soveltuvat tutkinto- ja opiskelujärjestelyt. Häntä opastetaan muun muassa tunnistamaan osaamisensa sekä löytämään ja ymmärtämään tutkinnon suorittamisessa ja opiskeluvalinnoissa tarpeellisia tietoja.
- 2) Näyttötutkinnon suorittamisvaiheessa henkilökohtaistaminen perustuu hakeutumisvaiheessa tehtyyn suunnitelmaan. Ohjausta annetaan erityisesti tutkinnon suorittamista koskevan suunnitelman laatimisessa, päivittämisessä ja täydentämisessä. Tutkinnon suorittamisen suunnittelussa on kaksi vaihetta: aiemmin osoitetun ja saavutetun osaamisen kytkeminen suoritettavaan

tutkintoon sekä näyttötutkintotilaisuuden suunnittelu. Näyttötutkintotilaisuuden suunnittelussa päätetään, miten ja milloin ammattitaito osoitetaan. Ohjattava paneutuu valitsemansa tutkinnon perusteisiin keskustelemalla ohjaajiensa kanssa ammattitaitovaatimuksista ja siitä, miten voi osoittaa osaamisensa. Ohjaaja puolestaan valitsee tähän sopivat ohjausmuodot ja -menetelmät. Tutkinnon suorittamista suunniteltaessa kartoitetaan myös opiskelijan mahdolliset erityiset ohjaus- ja tukitarpeet, kuten kieli- ja lukikysymykset, ja mietitään, miten ne voidaan ottaa huomioon tutkinnon suorittamisessa.

Henkilökohtaistamista koskeva alustava suunnitelma muuttuu ja tarkentuu tutkinnonsuorittamisprosessin aikana. Opiskelijan itsearviointi sekä opettajien ja kouluttajien, työpaikkaohjaajien ja muiden asiantuntijoiden ohjaus ja arviointi saattavat tuottaa tietoa, jonka vuoksi suunnitelmia on muutettava. Myös yllättävät elämäntapahtumat ja muutokset työpaikalla voivat aiheuttaa muutoksia. Ne kirjataan henkilökohtaistamista koskevaan asiakirjaan. Opiskelijan erilainen kulttuuri- ja kielitausta saattaa niin ikään aiheuttaa ongelmia, jos siihen ei kiinnitetä huomiota. Ohjaaja vastaa siitä, että opiskelija saa tietoa erilaisista ulkopuolisista tukimahdollisuuksista.

- 3) Ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa opiskelija tarkastelee ensin omia lähtökohtiaan. Hän tutustuu itseensä oppijana, perehtyy opiskeltavaan alaan ja tekee alustavan lähtökartoituksen osaamisestaan. Opiskelija arvioi, mitkä ovat hänen omat vahvuutensa oppimisessa ja opiskelussa. Jatkuva ohjaus ja arviointi, johon osallistuvat opiskelijan lisäksi kouluttajat, työpaikkaohjaajat ja muut asiantuntijat, auttaa ja tukee opiskelijaa tekemään itselleen parhaiten sopivia valintoja ja päätöksiä. Suunnitelmia ja tavoitteita tarkistetaan ja muutetaan tarvittaessa. Työpaikkaohjaajan asiantuntemusta tarvitaan, kun selvitetään työpaikan mahdollisuuksia ottaa huomioon opiskelijoiden erilaiset oppimisvalmiudet ja mahdolliset oppimisesteet. (Opetusministeriö. 2006. Henkilökohtaistamismääräys 43/011/2006).

3.3 Näyttötutkinto

Näyttötutkinto on erityisesti aikuisille suunniteltu joustava tutkinnon suoritustapa. Näyttötutkinnoissa ammattitaito on osoitettavissa näytöillä riippumatta siitä, onko tutkinnon suorittaja hankkinut tietonsa ja taitonsa työssä, opiskelussa tai harrastuksissa. Tiedot ja taidot osoitetaan virallisesti hyväksytyissä näytöissä, jotka muodostavat ammattitaidon toteamisen. Tutkinnon suorittaja voi valita itselleen tarpeellisia tutkinnon osia tutkintovaatimusten mukaisesti. Näyttötehtävät ja -järjestelyt suunnitellaan siten, että tutkinto on suoritettavissa tutkinnon osa kerrallaan. Tutkinnon suorittajalle laaditaan henkilökohtainen näyttösuunnitelma, johon kirjataan mitä tutkintoon tai tutkinnon osiin liittyviä näyttöjä tutkinnon suorittaja antaa sekä missä, milloin ja millä tavoin hän ne antaa. Tutkinnon osia on mahdollista suorittaa myös eri tutkinnon järjestäjien järjestämissä tutkintotilaisuuksissa.

Tutkinnon suorittaminen ei ole vaikea toteuttaa. Kaksikymmentä vuotta työelämässä mukana ollut muurari oli vailla todistusta osaamisestaan. Hän hallitsee oman alansa vaativatkin työt. Tilanne kuitenkin muuttui kun tutkintoaineistoa ruvettiin käymään läpi yhdessä. Tutkintosuorituksessa arvioitiin puhdasmuurausta, mitä opiskelija oli tehnyt jo useita tuhansia neliömetrejä. Tutkinnon suorittamisessa oli kuitenkin epäselvää mitä pitäisi tehdä?

Kuva 1: näyttötutkinnon suorittaminen

3.3.1 Näyttötutkintojen järjestäminen

Tutkinnon järjestäjällä tulee olla voimassaoleva järjestämissopimus. Ellei ole, on edessä järjestämissopimuksen hankkiminen virallisella näyttötutkintojen järjestämissopimus -lomakkeella, jos sopimusta ei ole aiemmin tehty tai se ei ole voimassa. Rahoitus tulee järjestää asiaankuuluvalla tavalla: Laissa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta(1998) säädetään tutkintojen ja valmistavasta koulutuksesta seuraavasti: näyttötutkintoina suoritettavia ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja samoin kuin niihin valmistavaa koulutusta voidaan järjestää:

- omaehtoisena koulutuksena
 - henkilöstökoulutuksena
 - työvoimapoliittisena aikuiskoulutuksena
 - oppisopimuskoulutuksena.
- (Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998).

3.3.2 Tutkinnon järjestäjän tehtävät

Toimenpiteet ennen tutkintotilaisuutta:

- Näyttötutkinnon järjestämissuunnitelman laatiminen
- Näyttötutkintojen järjestämisedellytysten arviohakemus
- Tutkintojen järjestämissopimuksen hankkiminen
- Rahoituksen hoitaminen
- Tutkintosuorituspaikkojen valinta
- Arvioijien hankinta
- Näyttötutkintoaineistojen tilaaminen
- Tutkintosuorituksen arvioijia koskevat tiedot kootaan arvioijaluetteloon

Toimenpiteet tutkintotilaisuuden aikana:

- Suorittajan opastus
- Kolmikantainen arviointi
- Näyttötutkintoaineiston arviointilomake
- Tutkinnon suorittaja täyttää ennen suoritusta työsuunnitelman
- Tilaisuuden jälkeen arvioijat ottavat lomakkeet ja allekirjoittavat
- Arviointikeskustelu
- Arvioinnin yhteenvetoluettelo

Tutkintosuorituksen jälkeen:

- Tutkintosuorituksen hyväksyttäminen
- Täytetyn yhteenvetoluettelon tutkintosuorituksista tutkintotoimikuntaan
- Kaikki suoritukset kirjataan, kunnes koko tutkinto on suoritettu.
- Mukaan liitetään tutkintotoimikunnan vaatimat asiakirjat, kuten mm. arviointipöytäkirja allekirjoitettuna.
- Tutkintotoimikunta palauttaa todistukset allekirjoitettuna järjestäjälle.
- Tutkinnon suorittajan tulee saada tutkintotodistus kahden kuukauden kuluessa viimeisen tutkinnon osan suorittamisesta.
- Suorittaja saa halutessaan hyväksytyistä osatutkintojen suorituksista osatutkintotodistuksen.
- Koko tutkinnon suorituksen jälkeen hän saa tutkintotodistuksen suoritettuaan perustutkinnon vähintään arvosanalla tyydyttävä 1 (T1) tai ammatti- tai erikoisammattitutkinnon hyväksytysti.
- Tutkinnon järjestäjä toimittaa tiedot suorituksista rahoittajalle.
- Järjestäjä toimittaa tiedot näyttötutkintotilaisuuksiin osallistuneista ja koko- tai osatutkinnon suorittaneiden määrästä tutkinnoittain tilastokeskukseen. Suoritukset ilmoitetaan puolivuositain tammikuun ja elokuun loppuun mennessä.

Ammattikirja

Opetushallituksen hyväksymään ammattikirjaan merkitään seuraavat tiedot: ammattikirjan haltija henkilötunnuksineen, suoritettut tutkinnot ja tutkinnon osat, muut koulutukset ja pätevyudet sekä työ- ja muut palvelusuhteet. Näyttötutkintojen osalta ammattikirjaan tehty merkintä tutkinnoista rinnastetaan erilliseen tutkintotodistukseen. Tutkinnon järjestäjä hankkii numeroidut ammattikirjat ja tarrat Setec:stä, täyttävät tarrat vaadituilla tiedoilla ja allekirjoittavat ne. Ammattikirja on tutkinnon suorittajalle maksullinen. Kaikista ammattikirjaan merkityistä tutkinnoista ja tutkinnon osista on annettu ammattikirjan haltijalle erilliset todistukset. Myös henkilön työsuhteista työantajat ovat antaneet erilliset työtodistukset. Ammattikirjan saa suorittamalla perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon. Tutkinnon nimet on kirjoitettu suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, mutta tutkinnon osien nimet ovat joko suomen- tai ruotsinkieliset. Henki-

lökohtainen ammattikirja on toimiva väline työnhakutilanteissa. Pieni vihreä kirja kulkee mukana helposti ja todistaa ammattitaitosi. Erillisiä papereita ei tarvita, kunhan ammattikirjan tiedot pidetään ajan tasalla.

Kunniakirja

Näyttötutkinnon järjestäjä voi tilata näyttötutkinnon suorittajalle Opetushallituksesta maksullisen kunniakirjan, ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittaneille. Kunniakirjalla pyritään edistämään ammattitaidon ja tutkintojen arvostusta sekä tutkintojärjestelmän kansallista yhtenäisyyttä. Kunniakirja soveltuu yksityishenkilöiden, ammatinharjoittajien sekä yritysten käyttöön. Kunniakirja on arvokas osoitus näyttötutkinnon suorituksesta, joka usein kehystettynä laitetaan arvoiseensa paikkaan näkyville. Kunniakirjoja voivat tilata oppilaitokset, joilla on asianomaisten tutkintojen järjestämissopimus tutkintotoimikunnan kanssa. Maksullisia kunniakirjoja myydään sekä suomen- että ruotsinkielisinä. Kunniakirjan allekirjoittavat tutkintotoimikunnan ja oppilaitoksen edustajat. Suositeltavaa on, että tutkintotodistus ja kunniakirja allekirjoitetaan samanaikaisesti.

Ammattitutkintostipendi

Ammattitutkintostipendin voi saada henkilö, joka tutkinnon suorittaessaan on alle 64-vuotias. Stipendiä on haettava viimeistään vuoden kuluessa tutkinnon suorittamispäivästä. Tutkinnon suorittamispäivänä pidetään tutkintotodistuksen päiväystä. Myöhästyneitä hakemuksia ei käsitellä. Todistaakseen näyttötutkinnon suorittamisen kokonaisuudessaan hyväksyttävästi hakijan on lähetettävä koulutusrahastolle hakemuslomakkeen liitteenä kopio tutkintotoimikunnan myöntämästä tutkintotodistuksesta. Oppilaitoksen antama todistus tutkinnon tai siihen johtaneen koulutuksen suorittamisesta ei ole riittävä selvitys tutkinnosta. Ammattitutkintostipendin suuruus on 365 euroa. Etuus on veroton. Ammattitutkintostipendin saamisen edellytyksenä on, että henkilö on tutkinnon suorittaessaan ollut työ- tai virkasuhteessa suomalaisen työnantajaan yhteenlaskettuna vähintään viisi vuotta. Yrittäjänä, maatalousyrittäjänä, omaishoitajana tai perhehoitajana toimittua aikaa ei lasketa mukaan työhistoriaan. Työhistoriaan ei myöskään lasketa koulutusaikaa tai palkatonta harjoitteluaikaa.

Ammattitaidon arviointi

Arviointi perustuu aina tutkinnon perusteissa vaadittuihin ammattitaitovaatimuksiin, joihin tutkintosuoritusta verrataan. Arviointi tapahtuu suoraan työssä tapahtuvaa toimintaa seuraamalla. Arvioinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia menetelmiä, kuten havainnointia, haastatteluja, kyselyjä, ryhmä- ja itsearviointia. Tutkintosuoritus voi olla tiettyinä hetkenä tapahtuva tai prosessinomainen pidemmällä aikavälillä tapahtuva suoritus. Näyttötutkintojen arviointi tapahtuu kolmen arvioijan yhteistyönä (kolmikanta). Arviointiin osallistuvat työnantajan, työntekijän sekä oppilaitoksen edustaja. Myös tutkinnon suorittaja arvioi omaa osaamistaan. Tutkinnon osan suorittamisen jälkeen käydään arviointikeskustelu, johon osallistuvat tutkinnon suorittaja ja arvioijat. Aivan liian usein itsearviointi-kohta jää täyttämättä, johtuuko tutkinnon suorittajan vaatimattomuudesta tai jostain vielä tuntemattomasta syystä. Suomalaiselle itsensä rakentava arvioiminen on hankalaa. Uskomme ajan kuluessa tilanteen muuttuvan, kunhan järjestelmä tulee tutummaksi niin opiskelijoille kuin arvioijillekin.

Arvioijat esittävät tutkintotoimikunnalle suorituksen hyväksymistä tai hylkäämistä. Lopullisen päätöksen arvioinnista tekee tutkintotoimikunta. Arviointiin tyytymätön voi pyytää arvioinnin oikaisua 14 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut tiedon arvioinnista. Kirjallinen oikaisupyyntö osoitetaan tutkintotoimikunnalle.

4 Yhteenveto

Näyttötutkintojärjestelmän selkeyttäminen kokonaisuudelle organisaatiolle on projektina haastava ja pitkäaikainen, mutta ryhmä uskoo ajan mittaan tutkintojärjestelmän ja sen kiemuroiden olevan kuitenkin avattavissa pitkäjänteisellä työllä ja keskittämällä ohjausresursseja myös kouluttajien ohjaukseen. Työn edetessä havaittiin, ettei ohjauksen laadukasta kehittämistä voida jättää huomioimatta. Opettajat tarvitsevat koulutusta pystyäkseen toteuttamaan laadukkaita ja työelämäyhteisöä palvelevia näyttötutkintoja niin nuoreten kuin aikuisten parissa laadukkaiden palveluiden saatavuuden turvaamiseksi jatkossakin.

Hankkeena aihe oli mielenkiintoinen ja työn edetessä ryhmäläiset huomasivat tutkintojen toteuttamisen ja suunnittelemisen muuttuneen selkeämmiksi ja helpommin toteutettaviksi. työyhteisöissä ryhmäläiset tekivät tarvekartoituksen opasvihkosen tarpeellisuudesta.

Työyhteisöissä tarpeellisemmaksi koettiin henkilökohtainen ohjaus esim. tutkintoarvioijakoulutuksen muodossa. Sedu Aikuiskoulutus järjestää vuosittain näyttötutkintojen arvioijakoulutuksen kestoaltaan 1 opiskelijatyöpäivä, jossa henkilökohtaisesti tulevien ja nykyisten arvioijien kanssa käydään läpi tutkintojärjestelmää, tutkintojen suorittamista ja sen ympärille rakentuvaa verkostoa.

Lähteet:

Kone- ja metallialan perustutkinto. 2010. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. JamiLappajärvi

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998. Suomen säädöskokoelma.

Onnismaa, J. Pasanen, H., Spangar, T. 2002. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1: Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Juva: PS-kustannus.

Opetusministeriö. 2006. Henkilökohtaistamismääräys 43/011/2006.

Opetusministeriön asetus ammatillisista perustutkinnoista 1.3.2001/216

OPH 2006. Ammattiosaamisen näytöt käyttöön. Vantaa: Dark Oy.

Pajarinen, M. & Puhakka, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana. Opetushallitus. Yliopistopaino, Helsinki 2004.

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 812/6.12.1998

Opettajan verkkopalvelu, tulostettu 16.6.2010

http://www.edu.fi/ammattikoulutus/ammattiosaamisen_naytot

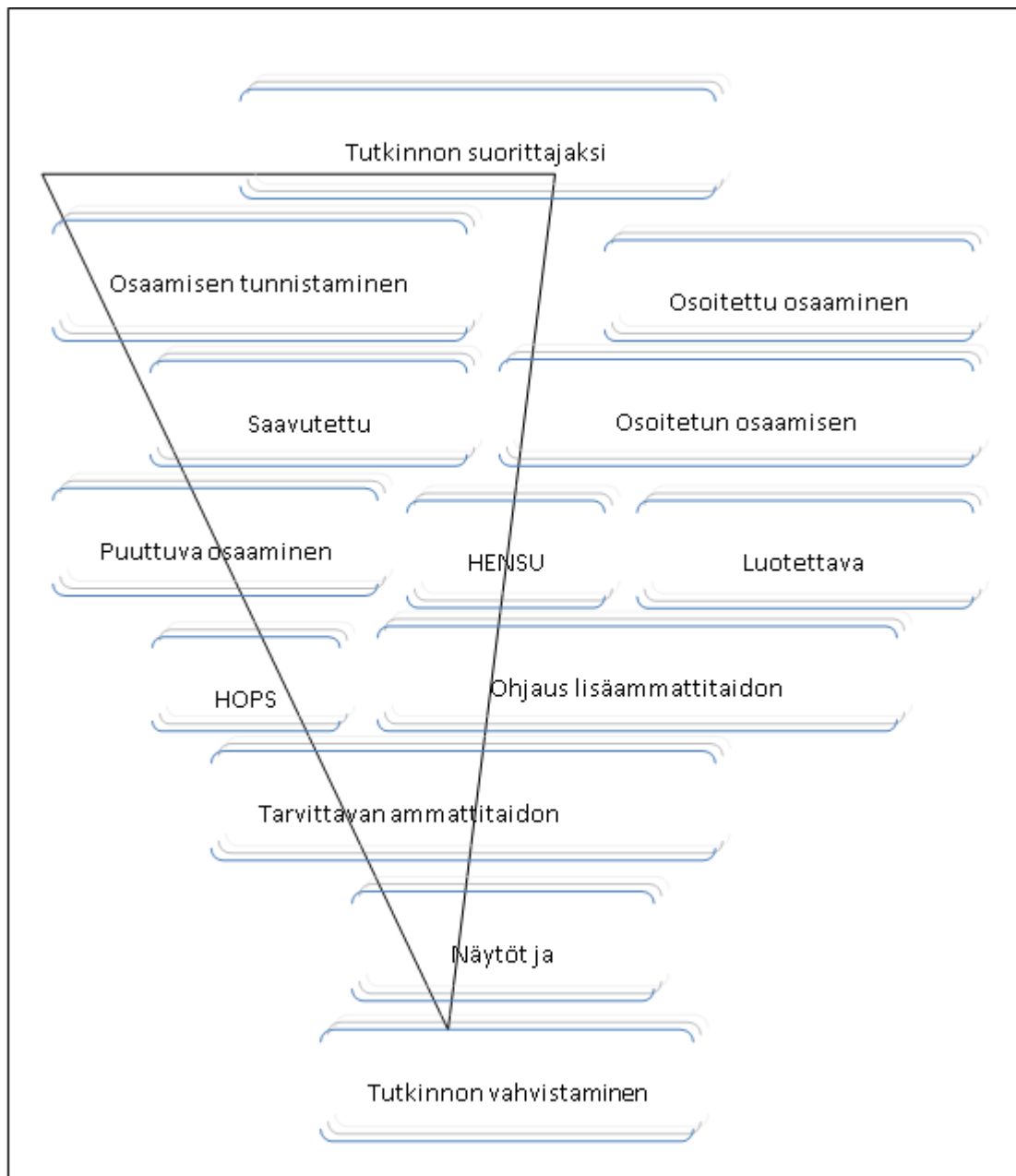
Valtioneuvoston asetus (601/2005)

Valtioneuvoston asetus (603/2005)

Hallintoneuvoston esitys (HE 41/2005)

OPH 2011. Ammattiosaamisen näytöt.

OPH 2007. Näyttötutkintomestarin koulutusohjelma.

Liitteet:**Liite 1: Henkilökohtaistamisen kolmio näyttötutkintoprosessissa ohjauksen näkökulmasta. (Laakso, M. 2008)**

Liite 2: Tiivistelmä näyttöjen toteutuksesta, sidosryhmistä sekä arvioinnista.

Näytön ohjaaminen ja seuraaminen	Arviointikeskustelu (näytön arviointi)	Ammattiosaamisen näytön arvosanan antaminen ja tallentaminen	Opintokokonaisuuden arvosanan antaminen ja tallentaminen
<p>Näyttöä ohjaavat ja seuraavat joko työelämän edustaja tai opettaja tai kumpikin.</p>	<p>Arviointikeskusteluun osallistuu aina sekä opiskelija että opettaja tai työelämän edustaja tai molemmat.</p> <p>Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan itsearviointi.</p> <p>Arvioinnin perusteet on tallennettava niin, että ammattiosaamisen näytön arvosana on mahdollista antaa (HUOM! arvioinnin kohteet).</p>	<p>Näyttöjen arvioinnista päättävät toimielimen määräämät opettajat ja työelämän edustajat.</p> <p>Arvosana on perusteltava arviointiaineistossa.</p> <p>Arvosana tallennetaan opintokokonaisuuksittain ja arviointikohteittain.</p> <p>Ammattiosaamisen näytön arvosanat kootaan tutkintotodistukseen sisältyvään näyttötodistukseen.</p>	<p>Arvosanasta päättävät opettaja tai opettajat.</p> <p>Arvosana muodostuu ammattiosaamisen näytön ja muun arvioinnin perusteella.</p> <p>Arvosanat kootaan tutkintotodistukseen sisältyvään päättötodistukseen.</p>

Liite 3: Näyttötutkintojärjestelmän käsitteistö:

Ammatillinen aikuiskoulutus

Ammatillisella aikuiskoulutuksella tarkoitetaan ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia, näyttötutkintoina suoritettavia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja samoin kuin niihin valmistavaa koulutusta sekä muuta kuin näyttötutkintoon valmistavaa lisäkoulutusta.

Ammattikirja

Opetushallituksen hyväksymä ammattikirja, johon tehty merkintä näyttötutkinnosta on tutkintotodistukseen rinnastettava todistus näyttötutkinnon suorittamisesta.

Ammattitutkinto

Siinä osoitetaan alan ammattityöntekijältä vaadittu ammattitaito.

Ammattitaitovaatimukset on määritelty siten, että niiden saavuttaminen edellyttää alan peruskoulutuksen jälkeen täydentäviä ja syventäviä opintoja sekä vähintään kolmen vuoden työkokemusta. ”Ammattilaisen tutkinto”

Ammattitutkintostipendi

Koulutusrahaston myöntämä stipendi näyttötutkintona ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittaneelle.

Arvioija

Tutkinnon suorittajan osoittaman ammattitaidon arvioija: työntekijä-, työnantajapuolen tai opetusalan/koulutuksen edustaja.

Arvioinnin kohteet

Tutkinnon osassa vaadittavat ammattitaidon keskeiset ydinpätevyudet, jotka tulee arvioida perusteiden mukaan laadittujen arviointikriteerien mukaisesti.

Arviointi

Tutkintosuoritukset arvioidaan perustutkinnoissa arvosanoilla kiitettävä 3, hyvä 2 ja tyydyttävä 1 ja hylätty. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa hyväksytyt – hylätty.

Arviointikriteerit

Tutkinnon perusteiden mukaisesti laaditut arviointitasot, jotka määrittelevät arviointiasteikon.

Erikoisammattitutkinto

Siinä osoitetaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta. Sen ammattitaitovaatimukset on määritelty siten, että niiden saavuttaminen edellyttää alan peruskoulutuksen jälkeen täydentäviä ja syventäviä opintoja (yleensä saman alan ammattitutkinto) sekä vähintään viiden vuoden työkokemusta. ”Eksperin/mestarin tutkinto”

Henkilökohtaistaminen

Koulutuksen järjestäjälle asetettu velvoite tarjota aikuisille asiakaslähtöisesti suunniteltua ja toteutettua neuvontaa, ohjausta sekä muita, yhteisesti sovittavia tukimuotoja ja palveluja näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisessa, tutkinnon suorittamisessa ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisessa (valmistavassa koulutuksessa).

Henkilökohtaistamista koskeva asiakirja

Asiakirjaan dokumentoidaan näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutuminen, tutkinnon suorittaminen ja tarvittavan ammattitaidon hankkiminen.

Kolmikanta

Näyttötutkintojen arvioijina toimivat tutkinnon järjestäjän (opetusalan) edustaja, työnantajapuolen edustaja ja työntekijäpuolen edustaja. Tutkinnon järjestäjän tulee liittää näyttötutkintojen järjestämissopimuksen liitteeksi arvioijaluettelo sekä / tai määritellä arvioijien pätevyudet. Tutkintotoimikunta vahvistaa arvioijat. Tutkinnon järjestäjän on ylläpidettävä arvioijaluettelo.

Kunniakirja

Näyttötutkinnon järjestäjän Opetushallituksesta tilaama kunniakirja näyttötutkinnon suorittaneelle.

Näyttötutkinto

Suorittamalla näyttötutkinnon henkilö osoittaa tutkinnon perusteissa vaadittavan ammattialan osaamisen tason työelämän ja sen kehittymistarpeista johdetuissa tehtäväkokonaisuuksissa, näytöissä. Tutkinto on suoritettu, kun henkilö on hyväksytysti suorittanut ja tutkintotilaisuuksissa näytöillä osoittanut kaikki ne tutkinnon (pakolliset ja valinnaiset) osat, joista tutkinto muodostuu.

Näyttötutkintoaineisto

Materiaali, jota käytetään tutkinnon osan mukaisen näyttötutkintojärjestelyjen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Näyttötutkintoaineisto sisältää ohjeet näyttötutkinnon järjestäjälle, suorittajalle ja arvioijille.

Näyttötutkintojärjestelmä

Ammatillisen osaamisen ja ammattitaidon osoittamistapa, jossa hankittu ammattitaito voidaan luotettavasti osoittaa ja laadukkaasti arvioida näyttötutkinnolla riippumatta ammattitaidon hankkimistavasta.

Näyttötutkintomestari

on Opetushallituksen rahoittaman 25 opintopisteen mittaisen näyttötutkintomestarikoulutusohjelman suorittanut henkilö, joka useimmiten on opetusalan edustaja. Tutkintojen järjestämissopimuksen mukaan tulee tutkintosuoritusten arvioijista yhdellä olla em. koulutus suoritettuna.

Näyttötutkinnon järjestäjä

Koulutuksen järjestäjä tai muu yhteisö tai säätiö, joka on tehnyt tutkintotoimikunnan kanssa tiettyä tutkintoa koskevan järjestämissopimuksen.

Näyttötutkinnon perusteet

Asiakirja, jossa määritellään tutkinnon osat, ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja kriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat sekä mahdollinen osaamisala. Tutkinnon perusteista päättää Opetushallitus.

Näyttötutkintojen järjestämissopimus

Näyttötutkinnon järjestämiseen oikeuttava sopimus, jonka laativat tutkinnon järjestämisoikeutta hakeva oppilaitos/organisaatio ja se tutkintotoimikunta, jonka toimialaan (ja toimialueeseen) kyseinen tutkinto kuuluu.

Näyttötutkintojen järjestämissuunnitelma

Tutkinnon järjestäjän laatima suunnitelma näyttötutkinnon ja tutkintosuoritusten suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista.

Järjestämissuunnitelma laaditaan ensisijaisesti tutkinnon järjestäjän työvälineeksi ja toissijaisesti tutkintotoimikunnalle.

Näyttöympäristö

Toimintaympäristö, jossa tutkinnon perusteissa määritelty ammattitaito osoitetaan.

Osaamisala

Tutkintoon kuuluvien yhden tai useamman pakollisen tai valinnaisen tutkinnon osan muodostama kokonaisuus, joka muodostaa tutkinnon suorittajan ammatillisen osaamisen painopisteen. Saman tutkinnon alla voi olla useita eri osaamisaloja. Tutkintonimikkeet määräytyvät sen mukaan, minkä osaamisalan tutkintosuoritukset tutkinnon suorittaja hyväksytysti suorittaa.

Perustutkinto

Se vastaa ammatillista peruskoulutusta (120 ov) ammatillisissa oppilaitoksissa. Siinä osoitetaan ammattitaidon saavuttamisen edellyttämät tiedot ja taidot. Perustutkinnon vaatimustaso määritetään ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteissa. ”Alalle tulo tutkinto”

Todistus tutkinnon osan suorittamisesta

Todistus ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon osan tai osien suorittamisesta. Todistuksen antaa tutkintotoimikunta tutkinnon suorittajan sitä pyytäessä.

Tutkinto

on nimike näyttötutkintojärjestelmän rakenteeseen kuuluvalla näyttötutkinnolle.

Tutkinnon osa

Tutkinto muodostuu pakollisista ja/tai valinnaisista tutkinnon osista, joiden määrä vaihtelee tutkintokohtaisesti. Näyttötutkinnoissa osoitetaan tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset tutkinnon osittain.

Tutkinnon perusteet

Ammattialakohtaisissa tutkinnon perusteissa (perustutkinnoissa opetussuunnitelman perusteissa) kuvataan työelämän tehtävä- ja taitoalueista muodostetut ammattitaitovaatimukset. Perusteissa ilmaistaan ne ammattitaidon kannalta keskeiset alueet tai toiminnot (arviointikohteet), joihin arvioinnissa on kiinnitettävä erityinen huomio. Perusteissa määritellään myös arviointikriteerit, jotka puolestaan ilmaisevat, kuinka tutkinnon suorittajan on työssään suoriuduttava. Lisäksi tutkinnon perusteissa määritellään tutkinnon osittain tutkintosuorituksen arviointiin liittyvät vaatimukset.

Tutkinnon suorittaja

Henkilö, joka osallistuu tai on osallistunut tutkinnon vaatimuksien mukaisiin tutkintotilaisuuksiin ja osoittanut ammatillisen osaamisensa ja ammattitaitonsa niissä tutkinnon osissa, joista tutkinto muodostuu.

Tutkintorakenne

(ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaan)

Opetusministeriön antama asetus tutkinnoista, jotka voidaan suorittaa näyttötutkintona.

Tutkintotilaisuus

Tutkinnon järjestäjän organisoima ja ennalta suunniteltu tapahtumakokonaisuus, jossa tutkinnon suorittaja osoittaa ammatillisen osaamisensa yhdessä sovittujen ja määriteltyjen työtehtävien avulla. Tutkintotilaisuus voi pitää sisällään useampia tutkintosuorituksia, tutkintosuoritukset arvioidaan kolmikantaisesti.

Tutkintotodistus

Todistus ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittamisesta. Todistuksen antaa tutkintotoimikunta, kun kaikki tutkinrossa vaadittavat osat on suoritettu hyväksytysti

Tutkintotoimikunta

Valtakunnallinen tai alueellinen luottamuselin, jonka jäsenet on valittu kolmikantaisesti edustamansa järjestön esityksestä, jonka Opetushallitus on vahvistanut.

Tutkintovastaava

on tutkinnon järjestäjän vastuhenkilö. Tutkintovastaava on vastuussa tutkinnon kaikista ko. näyttötutkintoon liittyvistä tutkintoasioista (tutkinnon järjestämissopimukset, rahoitus, tiedotus, tutkintotoimikuntien kanssa tehtävä yhteistyö, arvioijat jne...)